

למנוח

עוזנים וביאורים בפרשת השבוע

גדלין תרכא
עורש"ק פורשת ויגש ה'תשע"ח

נשות השבטים ו'הכנענית' אשת שמעון

סוד הירידה למצרים - ביהוד הנצוצות

ב' גורים במלכות משיח - מלך ונשיא

נפילת הרוח - מתחבולות היצר

אור

החסידות

נשמה יורדת לעולם לשמונים שנה כדי לעשות טובה ליהודי!

יש פתגם ידוע ששמע רבינו הזקן מר' מרדכי - א' הצדיקים הנסתרים מתלמידי
הבעש"ט - בשם הבעש"ט, שנשמה יורדת לעולם למשך שבעים-שמונים שנה כדי
לעשות טובה ליהודי בגשמיות, ובפרט ברוחניות. כלומר, אע"פ שבמשך ימי חייו,
שבעים-שמונים שנה, יש לו ריבוי עצום ומופלג של עניני תורה ומצוות, ומקבל
שכר עצום ומופלג על זה, ש"י עולמות - מ"מ, כל זה אינו תכלית הכוונה דירידת
נשמתו אֵלֵינוּ, כי אם התכלית הוא - כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות, ובפרט
ברוחניות!

פתגם זה הוא נפלא ביותר:
לא ברשיעי עסקין ולא בשופטני עסקין, ובמילא, יהודי זה שנשמתו ירדה
לעולם למשך שבעים-שמונים שנה - בודאי הניח תפילין מדי יום כיומו, התפלל
ג' תפלות בכל יום, וקיבל עליו עול מלכות שמים בקריאת-שמע, וכיו"ב בכל שאר
עניני תורה ומצוות.

יחידה מזה: פתגם זה אמרו הבעש"ט א' מרדכי הצדיק, שבודאי היתה עבודתו
בתכלית העילוי והשלמות.

ואעפ"כ, אומר לו הבעש"ט: נשמה יורדת לעולם למשך שבעים-שמונים שנה,
כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות, ובפרט ברוחניות, כלומר, כוונת ירידת נשמתו
היא - לעשות טובה ליהודי, ובשביל זה נותנים לו שבעים שנה, ולא עוד, אלא
שמוסיפים לו עוד עשר שנים, "אם בגבורות שמונים שנה", ביחד עם כל עניני
העבודה דתומ"צ במשך שבעים-שמונים שנה, וכל זה, כאמור, כדי שישלים את
כוונת ירידת נשמתו לעולם - אֵעֲשׂוֹת טוֹבָה לַיהוּדִי...!

ואם לר' מרדכי הצדיק נאמרו דברים אלו - לאנשים כערכנו, על אחת כמה וכמה,
דפשיטא, שככל שירבה משהו בהכרת מעלת עצמו, לא יעלה על דעתו להשוות את
עצמו לדרגתו של ר' מרדכי, א' הצדיקים הנסתרים מתלמידי הבעש"ט...!

(שי"פ וישב תשכ"ז)

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ויגש, הגנו מתכבדים להגיש
לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס 'אקראת שבת' (גליון
תרכא), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רכבות חידושים
וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר
מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת אַמודעי, שבודרך בָּרַךְ אַל הוֹבֵאוֹ הַבִּיאורִים כִּפִּי
שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ואֵפֶעֱמִים
בַּעֲת הַעֲבוּר הַיִּשְׁמַט רִיבּוֹי הַשִּׁק"ט כִּפְרִי הַנִּנְיָנִים וְהַחֲבֵת
עַם הַמִּקְוֹרוֹת כִּפִּי שֶׁהֵם מוֹפִיעִים בַּמִּקְרֹם [וּכְפֹרֵט בַּמְדוּר
"חִידוּשֵׁי סוּגִיּוֹת", שְׁמוֹפִיעִים כֹּאן רַק עִיקְרֵי הַדְּבָרִים], וְיֵשׁ
אֲחֵר, אֲשֶׁר הַבִּיאורִים נִאֲמְרוּ בְּקִיצוֹר וְכֹאן הוֹרָחְבוּ וְנִתְבָּאֲרוּ
יֹתֵר ע"פ הַמְבֹאֵר בַּמִּקְוֹמוֹת אַחֵרִים בַּתּוֹרַת רִבִּינוּ. וּפְשׁוּט
שֶׁמִּנְפֹק הַמוֹשֵׁג וְקוֹצֵר דַּעַת הַעוֹרְכִים יִתְּכֵן שִׁימְצֹאוּ פְעוּיּוֹת
וּכְיָ"ב, וְהֵם עַל אַחֲרִיּוֹת הַמַּעֲרַכַּת בָּרַכְדִּי, וְשׁוּגִיאוֹת מִי יִבִּין.

וְעַל כֵּן פְּשׁוּט שְׁמִי שֶׁבִירוֹ הַעֲרָה אִו שְׁמַתְקֶשֶׁה בַּחֲבֵנַת
הַבִּיאורִים, מוֹטֵב שִׁיעוּיָן בַּמִּקְרִי הַדְּבָרִים (כִּפִּי שֶׁנִּסְמְנוּ עַל-
אֲחֵר אִו בַּתּוֹכֵן הַנִּנְיָנִים), וְיִמְצֹא טוֹב, וְיִכְבֵּל אֵעֲמוּד בַּעֲצֻמוֹ עַל
אֲמִיתַת הַדְּבָרִים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'",
ונזכה לשמוע תורה חדרשה, תורה חדרשה מאתי תצא, במהרה
בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות

הני לומדי ותמכי אוריינות, רודפי צדקה וחסד,

ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה

והרב החסיד ר' יוסף משה

ובל בני משפחתם שידיו

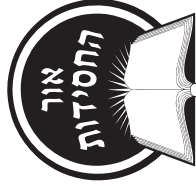
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד

ר' מאיר שיי

זא"אנץ

ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים



מכון אור החסידות Or Hachasidus

מנהל ארץ הקודש Head Office
ת.ד. 2033 1469 President St. #BSMT
נפר חב"ד 6084000 Brooklyn, NY 11213
03-738-3734 United States
Likras@likras.org (718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טיטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייזס, הרב אליהו שוויקה

וכן הוא גם כאשר נשא אמיתי מטיל על אדם תפקיד מיוחד, אין זה רק בשביל טובת הכלל (כדי שימולא התפקיד שהטיל הקב"ה על כלל מסוים זה), אלא זוהי גם טובתו הפרטית.

וכן הוא גם בעבודת הפצת היהדות וחיוק היהדות:
יכול אדם לטעון, הלא טוב לו להסגר בדי' אמות של תורה ותפלה כו' ולעלות ולשגשג בתורה ועבודה — הנה עליו לידע, שאין הפירוש שהעסק שלו בהפצת היהדות היא רק חובת השעה בלבד מצד הדור, ואשר מוותרים על טובתו הפרטית בשביל תועלת הרבים, אלא זוהי טובתו הפרטית ו"חלק הגוף" שלו, שהעמידו על חלק היפה ומתחנן "ובחרת בחיים" — "את זה ברור לך".

(משיחת שי"ש ספר"ט תש"ח)

תפקיד נשיא ארצות הברית - לפעול לטובת הכלל ולטובת הפרט

מאחלים לראש המדינה [נשיא ארצות הברית] - שינצל את כל האפשרויות, היכולות והזכויות הניתנים לאדם שנבחר על-ידי רבים; ובפרט במדינה שבה ישנם עמים רבים, וכולם בוחרים יחדיו את הנשיא, על-פי דעת הרוב, ולאחר מכן גם המיעוט מסכים ומקבל על עצמו את האדם הנבחר כנשיא וכא-כח בנוגע לכל עניינים, הן כלפי חוץ והן כלפי פנים, בהנהגת המדינה עצמה.
ינצל הוא אפוא את כוחו בשלימותו, לטובת הכלל ולטובת הפרט. וכמודגש בתורה, שאף על פי ש"אחרי רבים להטות", בכל זאת כל יחיד הוא "קבוע" - ואינו בטל.

ומאחר שהתורה קובעת כי יש לפעול למען שני העניינים, הן לטובת הכלל והן לטובת הפרט, הרי התורה בוודאי איננה דורשת דבר בלתי אפשרי; ודבר פשוט הוא, ואף דבר מובן, שהעניין יכול להיעשות באופן כזה, שלא תהיי' סתירה בין טובת הכלל וטובת הפרט, אלא אדרבה - הן תסייענה זו לזו.

ואז נעשית שלימות - הן בפרט והן בכלל, ועד לשלימות שפועלת ומוסיפה גם בשלימות של כל העולם כולו. וזה גופא, הידיעה שישנם הכוחות, וזה גופא שהוטלה כוז עבודה, כוז "עבודות אני נותן לכם" - הרי זה גופא מבטיח שבדאי זוהי "לפי כוחך", ואין הדבר תלוי אלא בהוצאת הכוחות מן הכח אל הפועל.

(י"א ניסן תשמ"א)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

בין נשות השבטים ל"הכנעניות" אשת שמעון

מנחם שלם נשאו השבטים נשים מאומות אחרות? / מה מיוחד בשאלו בן שמעון שנקרא "בן הכנענית" - הרי לדעת ר"ג כולם היו בני כנעניות? / ביאור לשון "בן הכנענית" לשיטת ר"ג ולשיטת ר"נ

בפרשתנו מונה הכתוב את ה"שבטים נפש" שירדו מארץ כנען לארץ מצרים, ובנוגע לשבט שמעון נאמר: "ובני שמעון, ימואל וימין ואהר ויכין וצחר, ושאלו בן הכנענית" (מו, י).

ונה, כבר הביא רש"י בפירושו בפ' וישב (לו, לה) מחלוקת בין רבי יהודה ורבי נחמיה: לרבי יהודה נולדו לשבטים אחיות ואותן נשאו לנשים, ואילו לרבי נחמיה כלותיו של יעקב "כנעניות היו".

ובכמה מפרשים (ראה רמב"ן וישב שם, שפ"ח שם ועוד) פירשו בדעת ר"ג שאין הכוונה לכנעניות ממש, אלא להנשים מאומות אחרות שבאו לארץ כנען משאר ארצות - אך מלשון רש"י משמע שכונתו לבנות כנען ממש, כדמוכח גם מדבריו בפ' ויחי (יג, לגבי נשיאת ארנו של יעקב, שצוה יעקב שלא ישתתפו בזה נכדיו - בני השבטים - בגלל "שהם מבנות כנען").

ונמצא, שלשיטת רש"י לא נשאו השבטים נשים מאומות אחרות כלל [וראיתו פשוטה: בנוגע ליצחק וליעקב מסופר בתורה באריכות כיצד שלחו במיוחד להביא להם נשים ממקום אחר, ונמצא שלא היו בארץ כנען באותו זמן נשים מאומות אחרות], ובהכרח איפוא לומר אחד מהשניים: או שהיו להן אחיות שאותן נשאו (דעת רבי יהודה), או שלקחו מבנות הארץ, בנות כנען (דעת רבי נחמיה).

זאת לכל אחד לפי ענינו - מהפחותים שבהם, שעליהם נאמר "סחנו בריחים או דכו במדוכה" (בהעלותך יא, ח), ועד לאלו שקיבלו את המן ללא טירחא, ועד לאלו שי"דרו להם. . . אבנים טובות ומרגליות עם המן" (כדאיחא בגמרא במסכת יומא עה, א) - אין זה התפקיד שלו; די בכך שעל ידו יורד המן לכלל ישראל, ואח"כ ילך כל אחד וילקט את ה"עומר" שלו.

ועד"ז בנוגע למים מבארה של מרים - שהוא מכין להם את באר המים, ולאחרי כן "כל נשיא ונשיא. . . נוטל מקלו ומושיך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר נמשכין. . . ובאין לפני חניית כל שבט ושבט" (פרש"י חוקת כא, כ).

ועד"ז בנוגע לענני הכבוד, שהיו מוגהצים בגדיהם ומגנינים עליהם מנחשים ועקרבים (פרש"י בהעלותך י"ד, לה, עקב ח, ד) - שהוא מעמיד זאת בכללות:

אבל להתבונן בצערו של איש פרטי מישראל - אין זה ענינו; הוא ה"נשיא" בישראל, או מ"חסדי חב"ד", שמונחים בענינים שכליים, ואין לו עסק עם ענינים שלמטה מעשרה טפחים, ועאכ"ר שאין לו עסק עם ג' טפחים ש"כלבוד דמי" (ברכות כה, ב. ועוד), כמו קרקע, שאין למטה מזה.

ועל זה אומרים לו. . . יכול אמנם להיות שהוא אכן צודק שתפקידו העיקרי הוא להיות ה"נשיא" במשפחה, בחוג, בעיר ובמדינה שלו, אבל, ביחד עם זה, מוטל עליו חוב קדוש כמו על כל איש פרטי - ששנינו הוא לקבוע עתים לתורה כל חד וחד לפום שיעורא דילי, כמבואר בהל'

תלמוד תורה (ועד"ז בנוגע לקיום המצוות שרובן שייכות לכא"א) - להתעסק גם עם ענינים פרטיים של אנשים פרטיים, כמו החוב שנוגע לכללות ירדת נשמתו בעלמא דין להיות מנהיג ומדריך רוחני של רבים מישראל.

ומצינו זאת גם בנוגע למשה רבינו: הבחינה וההוכחה לכך שמשה ראויה להיות רועה ישראל (נוסף על מ"ש "ומשה ה' רועה", ש"ה' מתקן לכך" (שמות ג, א. שמו"ר פ"ב, ד) מאופן הנהגתו כשה' רועה צאן יתרו - לא היתה רק מזה ש"ה' מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה" (שמו"ר שם, ב); הבחינה האחרונה היתה מזה ש"ברח ממנו גדי (אחד) ורץ אחריו. . . הרכיבו על כתיפו וכר").

ולכאורה: מדוע לא מספיקה הבחינה הכללית שהעמיד את הקטנים לחוד, הזקנים לחוד והבחורים לחוד?

אך הענין בזה - שזוהי דאגה עבור הכלל, ולכן עדיין אין הוכחה שזוהי "רועה נאמן", "רועה מהימנא"; הבחינה האחרונה היא - כשיש גדי אחד שבורח, והוא מניח את כל העדר ורץ אחריו, ואז יודעים ש"משה ה' רועה".

לא לשכוח על י' ישראל...

וזהו גם תוכן הדברים האמורים לעיל - באותיות אחרות - שגם מי שהוא נשיא ומנהיג בחוג שלו, שייכת אליו אותה

לקט מתוך דברות קודש
בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת הש"ת
דברים אלו לא הונחו על ידי רבנינו. ובאנו כאן כמעט ללא עריכת.
באופן שנאמר, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

כלל ישראל ור' ישראל

גם אם תפקידו העיקרי הוא להיות ה"נשיא" במשפחה, בחוג, בעיר ובמדינה שלו, ביחד עם זה מוטל עליו חוב קדוש להתעסק גם עם עניינים פרטיים של אנשים פרטיים / צריך לדאוג לאיש פרטי, גדי אחד, שכאשר רואה שנחסר מעדרו, עליו לחקור ולדרוש היכן נמצא, ולמה ברת, ואיך יוכל להחזירו ולמלא צרכיו הרוחניים והגשמיים גם יחד

עבור כלל ישראל, כדי להתעסק עם יהודי אחד בתור איש פרטי, בנוגע לצרכיו הגשמיים או הרוחניים, וזאת - לא בגלל שהוא המדריך שלו, אלא מצד "ואהבת לרעך כמוך", שלכן מיצר בצרת רעהו, ומרגיש שחסר לו !

הנהגה כזו - חושב הוא - שייכת לאיש פרטי, שכשם שחושב על עצמו בתור פרט, מוטל עליו החיוב לחשוב ולדאוג לעוד יהודי פרטי; אבל מי שעוסק בצרכי הציבור, ועד שהוא ה"נשיא" בחוג מסויים, בעיר והמדינה, ה"הנשיא הוא הכול" (פרש"י חוקת כא, א) - עליו להתעסק בצרכי הכלל.

גם "נשיא" צריך להתעסק עם עניינים ואנשים פרטיים

ולדוגמא: התפקיד שלו - לספק מזן, מים וענני הכבוד בציצות; אבל להתאים

גם מי שבדרגא רחוק שלו הוא במעמד ומצב של "נשיא", כמו כל בעל במשפחתו, כלשון הכתוב (אסתר א, כב): "כל איש שורר בביתו", ועד"ז באופן רחב יותר: מנהיג בעדתו, רב בקהילה, בעיר או במדינה וכו' - אינן לו לשכוח שיש אצלו גם העבודה של "איש פרטי".

והענין בזה - שיש מקום לחשוש שמצד הטירא בעניני הכלל, שוכחים על עניני הפרט. ובלשון הידוע - שמצד ההתעסקות בלהט בנוגע ל"ציצת ישראל", שוכחים על "ר' ישראל" - יהודי אחד פרטי; וכתוצאה מזה - "מדה כנגד מדה" - שוכח על עצמו!...

טענתו היא, שכיון שיש לו תפקיד נעלה וגדול, להדריך את המשפחה שלו, הקהילה שלו, העיר והמדינה כו' - איך יכולים לדרוש ממנו ליטול מזמנו, שקדושו

לקראת שבת

1

אמנם לפי זה קשה מה מיוחד בשאל כן שמעון שמייחסו הכתוב בתור "בן הכנענית" - הרי (לדעת רבי נחמ"י) בולט היו בנים של כנעניות! [ואם לרבי יהודה, שנשאו את אחיותיהם כי לא רצו לשאת מבנות כנען - איך נאמר ששמעון כן נשא כנענית?].

ב. והנה, רש"י על אתר מוציא את "הכנענית" מפרוטו, וז"ל:

"בן הכנענית - בן דינה שנבעלה ל"כנעני; כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה".

וכבר מצינו כעין זה בפ' וישב, ששם מסופר (לח, ב) על יהודה שלקח לאשה "בת איש כנעני ושמו שוע", ורש"י שם מפרש: "כנעני - תגרא".

וביארו המפרשים, שבשני המקומות הוציא רש"י את ה"כנעני" מפרוטו - מאותו הטעם: כיון שאברהם ויצחק הקפידו שלא יקחו בניהם מבנות כנען, לא מסתבר שיהודה ושמעון יעברו על זה, ולכן ביהודה מפרש רש"י שאבי' של אשתו הי' "כנעני" במובן של "תגרא" (סוחר) ולא כנעני ממש, ובשמעון הוא מפרש שאשתו "הכנענית" היא דינה. והטעם שרש"י אינו מפרש גם כאשת שמעון ש"הכנענית" פירשו "תגורת" - כמו שפירש בפ' וישב לגבי יהודה - נראה פשוט (ראה גם מהרש"ל ובאר היטב על רש"י):

כאשר הכתוב מונה את כל בני השבטים, הוא מזכיר רק את שם האב, ולא שם האם. ואף בבני שמעון גופא - ברוב בניו לא נזכר שם אמו, אלא רק שם אביהם שמעון. ומעתה יש לשאול, למה בשאל מזכיר הכתוב גם את שם אמו, ואינו מסתפק בשם אביו? וכדי ליישב זה מחדש רש"י ש"בן הכנענית" פירשו "בן דינה" - ומעתה מבואר למה מזכיר הכתוב בשאל גם את שם אמו, להודיע שהוא מיוחס ליעקב ככפליים: גם דרך אביו שמעון וגם דרך אמו דינה.

[ואף שגם שאר בני השבטים היו (אליבא דרבי יהודה) מיוחסים ליעקב גם דרך אמו, שהרי השבטים נשאו את אחיותיהם לנשים - לא הוצרך הכתוב להדגיש זאת כיון שזה שווה ככולם ואין כזה חידוש מיוחד, ודוקא בשאל מזכיר שהוא נולד מדינה שנזכרה בפיורוש בכתוב כמה פעמים. ובהו מדוייק גם לשון "הכנענית" - בה"א הידיעה, כי ידועה היא וכו'].

ג. והנה, בכמה מפרשים כתבו שדברי רש"י הנ"ל - לגבי הנשים של יהודה ושמעון, ש"כנעני" האמור בהם אינו כפרוטו - נכונים הם (לא רק לפי שיטת רבי יהודה, שבני יעקב נשאו בדרך כלל את אחיותיהם ולא רצו לישא מבנות הארץ, אלא) גם לפי שיטת רבי נחמ"י, שכל נשי השבטים היו כנעניות ממש.

והנה, בנוגע לאשתו של יהודה אפשר לקיים דבריהם, שגם לפי רבי נחמ"י הכוונה ב"בת איש כנעני" היא ל"תגרא" (סוחר). כי אף שלרבי נחמ"י לא נמנעו השבטים

מלישא כנעניות, עריין אפשר לומר שחותנו של יהודה הי' (גם כנעני כפשוטו וגם) "בנעני" במונח ש' סוחר. וכן משמע מזה שהכתוב שם מאריך "בת איש כנעני ושמו שוני" – ואינו אומר בקיצור: "אשה כנענית" – שיש כאן כוונה לייחס את האשה על שם אבי' שהי' מפורסם בתור סוחר חשוב (ראו גם נחלת יעקב ובאר בשדה ב' וישב שם);

אך בענינו, אשתו של שמעון, לא מסתבר כלל לומר שדברי רש"י – ש"הכנענית" היא דינה בת יעקב – מתאימים לשיטת רבי נחמ"י, כי **איפכא מסתברא** :

בשלמא לדעת רבי יהודה, שכל האמהות של בני השבטים היו מבנות יעקב, אפשר לומר **שבהשוואה א"י'הן** נחשבת דינה כ"כנענית", בגלל שהיא היחידה מביניהן ש"נבעלה לכנעני";

אך לפי רבי נחמ"י, שכל האמהות של בני השבטים היו מבנות כנען, איך יתכן שכל אלו שהיו בני **כנעניות ממש** – לא נזכר בהם כלל היחס לכנען, ודוקא כאשר מדובר על בתו ש' יעקב – יכנה הכתוב את בנה בשם "בן הכנענית" (רק משום ש"נבעלה לכנעני" באונס)?!...

ונראה איפוא פשוט, שכל דברי רש"י כאן הם לדעת רבי יהודה (שהשבטים נמנועו מלישא כנעניות), ואילו לרבי נחמ"י הכוונה ב"כנענית" הוא פשוטו כמשמעו.

[וכן מבואר מתוך דברי רש"י ב' ויחי הנ"ל – אליבא דרבי נחמ"י – שיעקב לא רצה שנכדיו ישתתפו בנשיאת ארונו בגלל היותם "מבנות כנען", ולא הוציא את שלה בן יהודה ושאל בן שמעון מן הכלל, כי לשיטתו גם הם היו "מבנות כנען"].

אך מעתה הדרא קרישא לדוכתא, למה פירט הכתוב רק בשאל שהיא "בן הכנענית" – הרי כל האמהות של בני השבטים היו כנעניות, ומה פשר הדגשה זו באמו של שאל דוקא?!

ד'. ויש לומר:

שם "כנען" קאי באופן כפ"י על כל שבעת האומות שהיו ב"ארץ כנען" [שליכן גם שם שבעל את דינה נקרא ברש"י כאן בשם "כנעני", אף שהכתוב מכנה אותו (וישלח לו, ב') "שכן בן חמור החו"י"]. אמנם **בפרשיות יש לכל אומה מקום שם מיוחד**: חוי, פרוזי, אמורי וכו', ורק אחת מהן נקראת בשם "כנעני". וכפי שמבאר רש"י (כא יג. ה): "כולן ככלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני";

ומסתבר לומר, שאותם שנקראו "**כנענים**" **בפרט** היו נחשבים לעיקר יותר משאר

אומות, שלכן דוקא הם נקראים בשם זה המיוחד לארץ כולה.

ובכן, שאר נשי השבטים היו משש האומות שכלל "כנען", אבל לא מהאומה "כנעני" גופא; ואילו אשתו זו של שמעון – אם שאול – היתה מיוחדת בכך שהיא היתה

וכאשר רואה אשר אי אפשר לו רק באופן כזה של ענין של יראת שמים, הנה מתלבש בלבשו זה בכדי להפיק זממו הרע, דמהאי טעמא נקרא אומן, אשר ענין פתוייו והסתותיו עושה באומנות כזו אשר בעת שהוצא מוכיח ומיירר על איזה דבר שהוא לא טוב או רע, אי אפשר להכיר פרצופו האמיתי אשר זהו היצה"ר.

לכן גזור אבותנו רבותנו הקדושים זי"ע אומר, אשר הראגה והעצבות גם ממילי דשמיא היא מזה רעה ואסורה באיסור גמור ומוחלט ודנהו בדין ארבע מיתות, לגרשה מנחלת חסידים ולעקק אחרי' אשר לא תשאר ממנה גם ריח דריח רע המביא הפסד רב.

שש ושמה ומוסיף אומץ בעבודתנו

אבותנו רבותנו הקדושים זי"ע באהבתם הגדולה לכל ישראל ככלל ולעדת החסידים בפרט, אשר על הדרכתם וחינוכם מסרו נפשם הקדושה להיות כי כל אחד ואחד הי' להם כבבת עינם ממש, הרי כל פרט בטבעי בני אדם גם היותר קל הי' להם כקורת בית הבר להתענין בו לטהרו ולזככו מכל סיג ופסולת ולפיתו ביופי אחר יופי במעלת טבעי בני אדם על פי התורה והמצוה.

והנה בענין הראגה ממילי דשמיא הנה מצינו כזה תורה שלמה ומסודרה באופן הנהגת מיריות מזמן לזמן בזמנים מיוחדים הקבועים והמסוגלים לזה.

אז גם אז הנה גדלה האזהרה וההוראה מאבותנו רבותנו הקדושים זי"ע המזהירים לקצר בזה, אשר מכל זה מוכן גודל ההיזק אשר סם מרפא זה יכול להביא, כדוגמת סם מרפא חזק מאד אשר כמה טפות ממנו הוא מרפא, ואם יוסיפו איזה טפות הוא מסוכן, וכן הוא בענין המיריות אשר רק כשהוא במדה ובמשקל הוא מרפא.

ידוע דמיריות גורם שמחה, דאחר אשר התמרמר בנפשו על אותו הענין שנזכר בו והתחרט עליו בחרטה גמורה הוא שש ושמה ומוסיף אומץ בעבודתו, ועשה טוב. אשר כזה הנה לא זו [בלבד] שמתכפר לו עונו אשר חטא ואשם אלא הי' אור לו באור תורה ומצוה.

ועתה הנה ישים אל לבו להתבונן הדק היטיב בכל האמור בזה, ויתבונן בגודל זכות לימוד התורה ברכים שזה ככלל מוכי' הרכים, ובגודל ענין החזקת עובדי הי' ולומדי תורה אשר אין לו שיעור כלל בגובה רום מעלתם ויתבונן גודל ההיזק בהעדר העובדות הנ"ל ע"י הפרעת העצבות הבאה מטעם היצה"ר, ויגביר דעתו וכח בינתו להיות המוח שליט על הלב, ויגרש את עצבותו ויתנהג בסדר נכון באכילה ושת"י ושינה, ואם דרוש יקח הסמי מרפא אשר נותנים לו הרופאים, ולכל לראש יהי' בשמחה וטוב לבב וישוב לאיתנו בחיזוק כחותיו אשר השי"ת יחזקהו ביתר שאת ועזו ושוב ישוב לצבא עבודתו בהרבעת תורה ברכים והחזקת עובדי הי' ולומדי תורה, ויראה רוב נחת בבני ביתו יחי.

(אמרות קודש חיד נפמי שני"ה)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'
מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

נפילת ההרזה – מתחבולות היצר

שלילת העצבות אשר מקורה רע ומביאה לכל מיני רע; בין עצבות למרירות ועל הצורך להיות בשמחה בעבודה ה'

אל תַּעֲצֹבו
(ויצט מ"ה)

רבותינו הקדושים דנו את העצבות כדין ארבע מיתות

תודה לא-ל אשר הנתוח עלה יפה ונתרפא, והשי"ת יחוק את בריאותו ויארץ ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים שיוכל לשקוד בעבודתו הפורי' בלימוד ברכים והתעסקותו בעניני דרכי החסידים והחזקת הישיבות אשר הוא זכות גדול.

ועתה הנה שמוע שמעתי אשר הוא דואג ועצב ומפני זה אינו מכיט על בריאותו והנהגתו כאכילה ושתי' ושינה. כמוכן אשר זה מפריע גם עבודתו בהרכבת תורה והחזקת עוסקי בעבודה ולומדי תורה.

והנה נודע לכל לומדי תורת החסידות כי כללות ענין הדאגה והעצבות גם ממילי דשמיא היא מדה רעה אשר לא לבד שצריכים להתרחק ממנה כי אם צריכים לעקרה משרשה ומקורה להיותה אסקופה נדרסת לכל מיני רע.

רז"ל אמרו כן הוא אומנתו של היצר הרע, הנפש הבהמית שבאדם הוא אומן גדול, ואומנתו הוא אשר בא לכל אדם ואדם באופנים שונים, לקטנים אמצעים וגדולים לכל אחד ואחד לפי ערכו.

לפעמים בא הנה"ב עטוף בטלית שאינו שלו, ברמותו של היצר טוב, מזכיר את האדם עניניו [הלא טובים], מוכיחו ומייסרו, ומיעצו ללמוד בספרי מוסר ומאיים עליו, וכל כוונתו להשפיל את האדם ולהטרידו מעבודתו בהענינים אשר האדם עושה.

וזהו כל כוונתו של היצר"ר להטריד את האדם ולכלכלו מלהתעסק בענינים טובים,

"כַּנְנִיָּוִת" לַגַּמְרִי, מאותה אומה פרטית שהיא הַיֵּצֶקַר כַּנְנֵן, ומפאת חשיבות זו נקבע שם זה בתוך שמו של בנה שהיו קוראים לו תמיד "שאוּל בֶּן הַכַּנְנִיָּוִת", אף במקום וענין שאין צורך בזה וכו'.

והוא בדוגמת מה שכתב רש"י לגבי אחת מבנות ישמעאל, שהכתוב קורא לה "בשמת בת ישמעאל אחות נביות", ורש"י מפרש: "על שם שהוא (נביות) השיאה לו משמת ישמעאל נקראת על שמו", והיינו שתואר זה ד"אחות נביות" נקבע בשמה של בשמת וכן היו קוראים לה תמיד (ראה לקו"ש ח"ה ע' 168), ודו"ק.



מהותם דומים ליהודה, גר, נפתלי ודן בכך שנכללו שמויהם.

(נ"פ לקטני שיהות ח"ט עמ' 391 ואילך)

דיבור - לשון קשוח

ויגש אליו יהודה ואמר ג' ידיבר נא עבדך ג' וא' יחר אפך כעבדך
ואל יחר אפך - מכאן אתה למד שדיבר אליו קשות (מדר, תר, רש"י)

לכאורה צריך ביאור, מדוע כותב רש"י דוה ש"דיבר אליו קשות" ילפינן "מכאן" - מ"ואל יחר אפך", הרי אפשר ללמוד זה מהנאמר קודם "ידבר נא עבדך", שפירש רש"י בכ"מ (ותש לב, ז: שמיי, יט: ותר) ש"דיבור" משמעו לשון קשה?

ויש לומר הכאור בזה:

הטעם לזה שדיבור משמעו לשון קשה הוא מפני ש"דיבור" הוא גם מלשון "ידבר עמים" (תהלים מז, ד), "דבר אחד לדור", והיינו שדיבור מובנו שליטה וממשלה בתוקף. ולכן כאשר משתמשים בלשון דיבור ולא "אמירה" הרי פירושו דיבור עם תוכן של ממשלה - דיבור השולט על השומע.

ולפי זה, גם אם אינו מדבר דברים תקיפים אלא בלשון רכה ותחנונים, הרי אם שלט הדיבור על השומע ופעל עליו שינוי החלטות, הרי דביו בשם "דיבור" יקראו, מאחר שבדיבורו שלט על השומע.

והוא הוא מה שבא רש"י לפרש כאן, שדווקא "מכאן" - "ואל יחר אפך" - ילפינן ש"דיבר אליו קשות" ולא מ"דיבר נא עבדך", מאחר שגם אם דיבר יהודה רכות ובתחנונים, הרי אם הי' פועל על יוסף לשנות דעתו הי' אפשר לקרוא דיבורים אלו בשם "ידבר" - מלשון שליטה, ואין ראי' מלשון "ידבר" לחוד שדיבר "קשות". אך "מכאן" אתה למד שדיבר אליו קשות, והיו אלו דיבורים המעוררים "חרון אף".

(נ"פ לקטני שיהות ח"ט עמ' 213 ואילך)

מהיכן יודעים על גבורת השבטים?

ומקצה אחיו לקח חמישה אנשים

ומקצה אחיו - אותם שלא כלל משה שמות כשכירכב, אבל שמות הנבירים ככל, וזאת ליהודה ואמר ששע ה' קול יהודה, ולזה אמר ברוך מיוחד ג', ולפיליו אמר נפתלי, ולכן אמר ה', וכן למולו, וכן לאשר (מדר, ב, רש"י)

הקשה הרש"ש (בפירושו לב"ר פצ"ה, ד') שלכאורה סדר השבטים בפירוש רש"י כאן אינו "עולה יפה", שאינו כסדרן בכרכת משה, וגם לא כסדר תולדותו!

ויש לבאר שסדר הזכרת השבטים כאן הוא לפי הסדר שמדת הגבורה של שבטים אלו מפורשת בכתובים:

יהודה בא לראשונה, מאחר שגבורתו ידועה ביותר במקרא, ובעיקר כסיפור עם יוסף ובנימין, שבה אמר ליוסף "אם תקניטני אהורג אותך ואת אדוניך" (פרש"י ר"פ יגש). לאחריו בא גר - שגבורת בני גר מפורשת בפ' מטות (לב, יז ובפרש"י) שהם אלו שהתמנו להיות חלוצים בראש מלחמות ישראל מאחר שגבורים היו. אך מכיון שמדובר על גבורת בני גר ולא עליו עצמו, לכן בא לאחריו יהודה.

לאחריו בא נפתלי - שגבורתם ידועה ממלחמת סיסרא, שניהלו "עשרת אלפים איש מבני נפתלי" (שופטים ד, ו) את המלחמה ונצחו (והוא בפרש"י ודאי מש, כא); לאחר מכן בא דן - שגם בהם מציאים בכתובים גבורה מיוחדת, "דן גור ארי", שהי' סמוך לספר ונלחם מלחמות ונצח (ראה רש"י ברכה לב, כב), אך נזכר אחרי נפתלי, אף שנמשל ל"ארי", כי במלחמת סיסרא עמד דן לברות, משא"כ נפתלי כמפורש בשופטים.

ומסיים "וכן לובולון וכן לאשר" (כלי להעתיק את לשונות הכתובים עצמם) - כי בהם אין ראי' בכתובים לגבורתם המיוחדת, ויודעים על גבורתם

לקראת שבת

כ

לאיש הנעלב כשמבקשים אצלו מחילה על העלבון, ועאכ"כ המוכא בזה בכ"מ בחורת החסידות, ועאכ"כ כשנמצאים אנו בימי חדש אלול שהוא חדש חשבון הנפש של כל השנה שעברה, אשר כשעושים חשבון מהנהגה במחשבה דיבור ומעשה שלו במשך החדשים שעברו, ובכל זה מבקש ממלך מלכי המלכים הקב"ה שימחול ויסלח ויכפר על כל זה ולא ישאר ח"ו שום רושם, ולא עוד אלא שכלשון אגרת התשובה לרבנו הזקן רפ"ב "יתרצה לו לראות פני המלך כו'", שמוכן מעצמו פעולת הבקשה כשמתנהג באופן הפכי לגמר, ובהנוגע לעלבון מבשר ודם מאדם כערכו כו' וכו', ואין להאריך בדבר הפשוט ומוכן, ועיי' גם כן אגרת הקדש לרבנו הזקן סי' כ"ה. ואפשר שהמועצה הנ"ל אינה נכונה, ואחכה לבשורות טובות בחזור בכל אופן.

(אגרות קודש ח"ט עמ' שפג-ה)

לעשות עצמו כמי שאינו שם לב לכך

...במה שכתב אודות פירוד הלכות מצד פלוני בן פלוני, רואים במוחש שבכגון דא מצליחים כשאין משימים לב לזה, היינו כשעושה עצמו כמי שלא הבחין בכך, אשר על ידי זה סוף מתקנים כמים לפנים.

והי רצון שיהי' זה בקרוב וכשיתרבה השלום תתרבה ג"כ ברכת השי"ת והצלחתו, וכפסק המשנה (עוקצין ג, יב) "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום".

(אגרות קודש ח"ט עמ' סה-ה)

לשפר את היחס לטובה מכפי שהיה קודם המאורע

במענה למכתבו . . בו כותב אודות השק"ט שהי' לו עם . . שי'.

והנה מובן שמעצור ריחוק בין ישראל לחבירו, אף שמאידיך גיסא מובנת ההתרגשות שלו לאחר שהנ"ל דבר דברים מוזרים. אבל כנראה שהנ"ל הורגל בסביבה וכו', וכתוב בתניא (פ"ד כ, ב. פמ"ד סג, ב) שהרגל נעשה טבע (שני עכ"פ). אבל כיון שסוף סוף ככתבו הרי בקש מחילה ורוצה להתקרב ותיכף על אחר, צריכה להיות ההתנהגות באופן שלא רק שסו"ס יבוא לזה שיהי' כמו שהי' לפני השק"ט, אלא שעוד בהוספה על דרך המבואר באגרת התשובה סוף פרק ט'.

ובאיוזה אופן לבוא לידי כך, אם על ידי הפסק הקישור לזמן או באופן אחר - בזה צריך להתיעץ עם אנ"ש המכירים הנ"ל ויכולים לשער באיוזה דרך יפעלו יותר.

(אגרות קודש ח"ט עמ' רכד)



תורת היים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

מהגלה

סליחתו של הנפגע ועקירת הסינה מן הלב ממשיכות מחילה וסליחה מלמעלה

¹ וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו גִּשְׁוּ נָא אֵלַי

ואה אורם נסוגים לאחור, אמר, עכשיו אחי נכלמים, קרא לם בלשון רבה ותתננים

להתנת עם תבירו במדת חסד ורחיב ידית מודעת לו לסבול נמנו עד קצה האחרון ולא לנעום ח"ו, וגם שלא לשלם לו כפעלו ח"ו, אלא ארובה - לגמול לחיבים טובות, בני"ש בחדר ללמוד מיוסף עם אחיו (ויגש מה, ד, רש"י, תנאי ספ"ב)

לשרש ולעקור כל טינא בלב ח"ו וח"ו

על פי הוראות רז"ל הידועות בהנוגע לזה שעל ידו נגרם תקלה לחבירו, ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק סימן כ"ה, הרי גם אלו הנעלבים, עליהם לקבל על עצמם זהירות והידור במצות ה', ופשיטא לשרש ולעקור כל טינא בלב ח"ו וח"ו, וכמ"ש בפרשת שבוע זה (האוינו לג, ה), אשר כש"יחד שבטי ישראל" - מביאים ל"התאסף ראשי עם", ופועלים אשר - "ויהי בישורון מלך", וכמבואר בלקי"ת גודל המעלה כשבני ישראל הם בבחינת ישורון.

(אגרות קודש הפיו עמ' ד)

ימחל לזולת, והקב"ה ימחל גם לו

זה מזמן שהגיעו אלי ידיעות על דבר מה שקרה בינו ובין . . ש"י, וכפי ששמעתי הנה בקשו אצלו מחילה וסליחה, וכנראה אשר לא נענה להם.

והנה אם כנה שמועה זו, הרי בודאי למותר לעוררו על דין תורתנו תורת חיים, בהנוגע

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

ב'יורה הניצוצות' - סוד היורה למצרים

מטרת ירידת בית יעקב מצרימה - "בירור הניצוצות" / זמנה של גלות מצרים - רק כשהביא יוסף לשם את כל ה"ניצוצות" / לכל אחד יש ניצוצות קדושה השייכים לנשמתו ועליו לבררם

ג'יורה גזר השי"ת בביתו בין הבתרים, והודיע לאברהם "ידוע תדע כי גר יהי זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה" (לך טו, יג), ושעתה של הבטחה זו באה בעת אשר התודע יוסף אל אחיו, וציוום למסור ליעקב "שמני אלקים לאדון לכל מצרים, רדה אלי אל תעמוד" (פרשתו מה, ט).

והנה, תכלית ירידת בני ישראל מצרימה, הי' עניין השכר וה"רכוש גדול" (לך טו, יד) שיעלו עמו בניו מן הגלות. וזהו עניין ציווי השי"ת לשאול מן המצריים "כלי כסף וכלי זהב", בכרי שיעצאו ממצרים עם רכוש גדול. ועד כדי הקפיד השי"ת על קיום הבטחה זו, שאמר למשה "בבקשה ממך, הזהירים על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום ועינו אותם קיים בהם, ואחרי כך יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם" (כא יא, ובפרש"י).

וכזה מובן גם מה שהטעים יוסף את דבריו אל יעקב "רדה אלי אל תעמוד" - בכך ש"שמני אלקים לאדון לכל מצרים":

כל עוד לא הי' יוסף אדון על מצרים, לא הי' טעם בירידת בית יעקב מצרימה, שהלא אין שם רכוש גדול בכדי לעלות עמו מן הגלות. אבל מכיוון שנתן השי"ת את יוסף לאדון על מצרים, והוא קיבץ לשם בשני הרעב את "כל כסף הזה שבעולם" (פסחים קט, א), הנה כשורה השעה לכך שתתקיים הודעת השי"ת "גר יהי זרעך . . ועבדום וענו אותם", יחד עם ההבטחה ש"ואחרי כך יצאו ברכוש גדול", וממילא - "רדה אלי אל תעמוד".

אבל יש לתמוה על חשיבותו ונחיצותו של ה"רכוש גדול" תמיהה גדולה:
פשוט וברור לכל בר דעת, אשר כדאי לוותר על כל כסף וזהב שבעולם, והעיקר לצאת מן הגלות והשבי' שעה אחת קודם. ואמנם כך השיבו בני ישראל על הציווי "וישאלו... כלי כסף וכלי זהב": "אמרו לו, ולואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהי' חבוש בבית האסורים, והיו אומרים בני אדם, מוציאים אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה, ואומר להם, בבקשה מכס הוציאוני היום ואיני מבקש כלום" (ברכות ט, ב).
ואם כן, היאך עיכב השי"ת את בני ישראל בשביל קיום "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", והלא היו מוותרים על כך בנפש חפציה, והעיקר לצאת מיד ממצרים. וביותר תמוה מה שתולה השי"ת את חשיבות הרכוש גדול בכך ש"לא יאמר אותו צדיק אברהם" וכו', והלא בודאי הי' אברהם אבינו מוותר על הבטחת הרכוש גדול, בכדי שיצאו בניו מן הגלות שעה אחת קודם.

מטרת ירידת בית יעקב מצרימה – "בירור הניצוצות"

כל דבר גשמי שבעולם (בהבא לקמן ראה כתר שם טוב סי' ירח. ועוד) יש בו "ניצוץ" קדוש, שהוא החיות האלקית המחיי' ומהווה אותו בכל רגע ורגע. ועבודתם של בני ישראל בעולם, היא להשתמש בדברים הגשמיים לשם שמיים ולצרכי קדושה ומצוות. וכאשר ייעודו של החפץ הגשמי הופך להיות עניין של קדושה, הרי החיות האלקית שבו היא בגלוי. וזהו עניין "בירור הניצוצות" – שבוררים את ענייני הקדושה ומשיכים אותם לשרשם.

וזהו סוד מה ש"התורה חסה על ממונם של ישראל" (רי"ב כז, א), כי בממונו של יהודי יש ניצוצות קדושה שעליו מוטל לבררם ולהעלותם, על ידי שישתמש ברכוש ובממון לשם שמים, ואם יאכר ח"ו רכוש זה ישארו הניצוצות בגלותם. ועל כן חזר יעקב אף על "פכים קטנים" (רש"י וישלח לב, כה), כי גם בפכים קטנים אלו, ששווים מועט, יש ניצוצות קדושה הממתנינים ומצפים לגאולתם.

ועבודת "בירור הניצוצות", היא העומדת וגם ניצבה בגזירת ברית בין הבתרים, שתכלית ומטרת ירידת בית יעקב מצרימה, היא בכדי שיבררו בני ישראל את ניצוצות הקדושה שנפלו במקום הנחות ביותר, בגלות מרה וחשוכה בערות הארץ.

וזהו תוכן הבטחת השי"ת "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" – שהרכוש גדול הוא עניין ניצוצות הקדושה שצריכים בני ישראל לגלות בענייני הגשמיות של מצרים ולגאלם משם, ועם רכוש רוחני זה יצאו ויעלו מגלותם. ולשלמות עבודה זו עליהם לאסוף מאת המצרים את כל רכושם וזהבם, בכדי להעלות ולברר את הניצוצות שנפלו באותם "כלי כסף וכלי זהב ושמלות".

ועפ"ז יש ליישב קושיית הרשי"ש, כי ככפסוק הקודם גבי ענין המלכות – "ועבדי דוד מלך עליהם", כי כלשון "ועבדי דוד" דוד מלך עליהם, כי כלשון "ועבדי דוד" ההדגשה היא על "עבדי" (אלא שה"עבדי" נקרא בשם "דוד"), וזה שייך גבי מלוכה שהיא מעלה הבאה בו (לא מפני שהוא "דוד", אלא) להיותו "עבדי"; ודוקא במעלות הנשיאות נאמר "דוד עבדי", היינו שעיקר ההדגשה היא שנקרא דוד (אלא שאח"כ מוסיף הכתוב דוד זה עבדי הוא), כי מעלה זו שבו מתייחסת לדוד. ודו"ק.



שני הענינים ד"קיסר ופלגי קיסר" (מלך ונשיא) יהיו באותו אדם, מלך המשיח; אלא שהפסוק הא' קאי במעלת המשיח בתור "קיסר", "מלך" (ובזה אינו מתייחס לדוד המלך כנ"ל), והכתוב "דוד עבדי נשיא להם" קאי במעלתו בתור "פלגי קיסר", "כדכתיב נשיא להם ולא כתוב מלך" – שהיא המעלה שבה מתייחס לדוד, והוא מדויק דוקא כלי הכתוב האמור גבי מעלת הנשיאות, "דוד עבדי נשיא", דלא

הל' יסודי התורה רפ"ט שתורה הזאת "אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת".

ומה יעם לפ"ז רמז לשון הגמרא "קיסר ופלגי קיסר". שהרי הובא לעיל מדברי התוס' דשם "קיסר" הוא "לשון כרות בעבריי" ומורה על לידה באופן של חידוש ד"יוצא דופן", ומעתה זהו הרמז בכך שמשיח נקרא בשם "קיסר" – מלך שנוגד באופן של "יוצא דופן", שלא כפי הטבע שהטבעי הקב"ה סדר של לידה (דרך הרחם), להורות שענין הא' שבמלכותו של מלך המשיח (פעולתו בעולם) תהי' באופן של חידוש, שלא כפי טבע העולם, "יוצא דופן" למעלייתו (משא"כ הענין השני שבו, אין בו חידוש (כ"כ), ומצד זה הוא רק בגדר "פלגי קיסר").

ומענתה יתבאר היטב ב' הכתובים שבהפטרטנו, "ועבדי דוד מלך עליהם. . . ודוד עבדי נשיא להם", ויבואר לשון רש"י דלעיל. דהנה, מציינו בלשון חכמים, שראש הסנהדרין "הוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל מקום והוא העומד תחת משה רבינו" (לי' הרמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"א), ועד"ז יש לומר בלשון מקרא, שזה שמשיח נקרא "נשיא" הוא לפי שהוא "למד כל העם וורה אותם דרך ה'", והיינו דקאי בענין השני שנוכר לעיל, "פלגי קיסר", שבו אין כ"כ חידוש על מה שהי' לפניו. ונמצא, דשני התארים "מלך" ו"נשיא", הם שני הענינים ד"קיסר ופלגי קיסר" שידיו במלך המשיח. וזה שנאמר "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", דאע"פ שגדלה מעלת המלך על מעלת הנשיא (בהחילוק בין קיסר ופלגי קיסר), מ"מ אין הנשיאות בטלה לגבי מעלת המלכות, ונשאת היא לעולם.

זמנה של גלות מצרים – רק כשהביא יוסף לשם את ה"ניצוצות"

ומעתה יובן היטב מה שהמתין השי"ת מקיום גזירת "גר יהי" דרע"ך עד שנעשה יוסף למושל על מצרים:

מכיוון שתכלית גלות מצרים היא לברר את ניצוצות הקדושה אשר שם, הנה יש להמתין ולחכות עד שיהי' יוסף שליט על מצרים, ויביא שמה את "כל כסף הזה שבעולם" (פסחים קיט, א) עם כל הניצוצות אשר בהם, ורק אז יהי' אפשר להתחיל בעבודת הביורורים, אשר סופה היא העלאת כל ניצוצות הקדושה ממצרים.

ומובן גם אשר בשום אופן אי אפשר לוותר על קיום ההבטחה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ואפילו אם צריך לשם כך להתעכב במצרים בגלות ובשכ"י עוד משך זמן, כי זהו כל עניינה ותכליתה של גלות מצרים – בירור הניצוצות שבעניינים הגשמיים, ומבלעדי ה"רכוש גדול" לא תגיע עבודת בני ישראל בגלותם לתכליתה.

אמנם, עדיין טעון הדבר ביאור:

אמנם מסוד עניין בירור הניצוצות שבמצרים, עולה ומתבאר חת השיבותו העצומה של ה"רכוש גדול", שהוא המשלים את עבודת בני ישראל בגלותם. אך לכאורה עדיין אין לו לאברהם לטעון "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם", שהלא כל עניין העלאת ה"רכוש גדול" היא רק לטובת ניצוצות הקדושה השרויים בגלות, אבל אין בזה תועלת לבני ישראל עצמם?

לכל אחד יש ניצוצות קדושה השייכים לנשמתו ועליו לבררם

וליישוב תמיהה זו, יש להוסיף ביאור ועומק נוסף בעניין בירור הניצוצות:

אמר חז"ל "אין אדם נוגע במוכן לחברו" (יומא לה, ב), והיינו שאין האדם יכול להרוויח את הרכוש שנועד מן השמים לזולתו. והסיבה הרוחנית לכך היא, שכל נשמה יש לה ניצוצות השייכים וקשורים אלי, ועלי מוטל לבררם ולהעלותם. ואין אדם יכול להשיג את הרכוש ה"מוכן לחברו", כי הכוונה העליונה היא שחברו דוקא יברר את הניצוצות שבאותו הרכוש.

וכאשר הכוונה העליונה מפגישה את האדם באותם הניצוצות והוא אינו מבררם ח"ו, הרי לא זו בלבד שהניצוץ נותר בגלותו בדבר הגשמי והנחות, אלא גם נשמת היהודי נמצאת עמו באותה גלות, כי היהודי וניצוצות הקדושה השייכים אליו המה קשורים בקשר כל ינתק.

ובזה יובן היטב מה שהי' אברהם צריך לטעון "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים

הגוים לשומעו כו" ואל ידו "תרבה הדעה והחכמה והאמת שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'" – הל' תשובה פ"ט ה"ב. ומזה מובן דהייעוד "באותו הזמן כו' יהי' עסק כל העולם. . . לדעת את ה' בלבד. . . יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו' מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (י' הרמב"ם הל' מלכים ספ"ח), יהי' על ידי מלך המשיח, שהוא "למד כל העם".

ויש חילוק עיקרי בין שני ענינים הנ"ל, כי פעולתו של מלך המשיח בענין הא', הנהגת המלכות שלו, היא בדרך חידוש, שלא ע"פ טבע. כי על ידו יהי' חידוש עיקרי בכל העולם כולו, ומכבואר בארוכה ברמב"ם הל' מלכים ספ"א שם ש"יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד", ש"יחזרו כולם לדת האמת ולא יגזלו ולא ישחיתו" (שם רפ"ב), עד ש"באותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות כו' ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה'" (שם ספ"ב). כלומר, אע"פ שפסק הרמב"ם (שם רפ"ב) שלא "יבטל דבר ממנהגו של עולם" ולא "יהי' שם חידוש במעשה בראשית אלא עולם כמנהגו נוהג", מ"מ, זהו שלא יתבטלו חוקי טבע הבריאה, אבל מובן שזה שכל העולם כולו יעבוד את ה' ביחד ולא תהינה מלחמות כו' ועסקם יהי' לדעת את ה' בלבד, ה"ו חידוש בהנהגת העולם, שלא מציינו כזאת מעולם. משא"כ השפעתו בתור זה ש"למד כל העם וורה אותם דרך ה'", אף שנכלל בזה גם "דברים הסתומים כו'", מ"מ אין זה חידוש ממש, כי בתורה אי אפשר להיות חידוש (אמיתו), כפסק הרמב"ם

בהם", כי העלאת הניצוצות ממצרים חשובה ונחוצה לשלמות נשמתם של בני ישראל, ואם היו יוצאים ממצרים בלי ה"רכוש גדול", היו גם נשמות בני ישראל נותרות בגלות עם הניצוצות השייכים אליהן.

והנה, מאחר וגלות מצרים היא שרש לכל הגלויות (ראה ויקרא רבה פ"ג, ה), הרי כן הם הדברים גם בנוגע לגלותנו זו האחרונה, שאין היא רק עונש על חטאי בני ישראל, אלא גם עתה התכלית היא לעסוק בבירור ניצוצות הקדושה שבדברים הגשמיים.

וזאת צריך האדם לידע בנפשו, אשר מוכרח ומחויב הוא לעסוק במלאכת כירור הניצוצות, על ידי ניצול העניינים הגשמיים לשם שמים ולעבודת הבורא, ודבר זה אינו נוגע רק אל גאולת הניצוצות, אלא גם אל נשמתו שהיא קשורה וכרוכה בגורלם של הניצוצות השייכים אליו. וכאשר יחוש האדם שבירור הניצוצות שייך לשלמות נשמתו, הרי יקל עליו להתעסק ביתר מרץ ועוז במלאכה זו, עד שישלימו בני ישראל את העלאת הניצוצות כולם, ויצאו מן הגלות ב"רכוש גדול" במהרה כימינו.



להם דוד אחר כו' והכתוב ודוד עבדי נשיא להם", הכי קאמר: מהא דאמרינן דעתיד הקב"ה להקים "דוד אחר", משמע, שבגדר מלכות מלך המשיח יהי' חידוש עיקרי לגבי מלכי בית דוד (ואפילו לגבי דוד המלך עצמו), ולכן נקרא "דוד אחר", כי בענין זה אינו דומה לדוד הראשון (עיי' חזקוני למהר"ל כאן), ועי' מקשה "והכתוב ודוד עבדי נשיא להם", הרי שגם לעת"ל דומה מלך המשיח לדוד הראשון, ולכן נקרא על שמו. ועי' מתרץ "כגון קיסר ופלגי קיסר", דבמלך המשיח תהיינה ב' המעלות ד"קיסר ופלגי קיסר", דמצד החידוש שבמלכותו לגבי קיסר", דמצד החידוש שבמלכותו לגבי דוד נקרא "קיסר" (והוא "דוד אחר"). ומצד מעלתו בתור "מלך מבית דוד" נקרא "פלגי קיסר".

והסברת הענין, דהנה, בהגדרת תפקידו ופעולתו של מלך המשיח מצינו שהגדיר הרמב"ם ב' ענינים: (א) "יכוף כל ישראל" לילך בדרך התורה והמצוה, "ילחם מלחמות ה'", יבנה בית המקדש ויקבץ נדחי ישראל ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' – ה' מלכים ספי"א [וכן אחר "שתתיישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עלינו" (פס"ב ה"ג)], וזהו ענינו של מלך ישראל בכלל, וכמ"ש הרמב"ם שם ספי"ד שכל מלך "תהי' מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה' שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות". (ב) "אותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהי' יתר משלמה ונביא גדול כו' ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה' ויבואו כל

להקשות הסתירה (אם נשיא נקרא או מלך) בין כתובי הפסטרטנו גופא, כנ"ל מהרש"ש דלעיל מיני' נקרא דוד מלך].

ויזכר בהקדים ביאור המסקנא שימלכו שניהם, דוד ומשיח, ודוד ישמש פלגי קיסר, וזה צריך הסבר יותר [ועיין בראב"ד הל' מלכים פס"א], למה יצטרך מלך המשיח ל"שני לו", משנה למלך, שלא מצינו שיוזכר כן אצל מלכי בית דוד, ולא מצאנו גדר כזה בהלכות מלך, שיהי' תוקף מיוחד דמשנה למלך יתר על שאר שרי המלך וכיו"ב. גם יש לדקדק קצת בלשון שבחר הש"ס כאן "כגון קיסר ופלגי קיסר". ועיי' תוס' עי"ז י: דשורש שם קיסר הוא ע"ש מלך רומי אחר "שמתה אמו בלדתה ונבקעת בטנה ומצאוהו חי . . ונקרא קיסר בלשון רומי והוא לשון כרות בעברי [היינו לידה באופן ד"ויצא דופן"] ועל שמו נקראו כל המלכים שלאחריו קיסר", ונמצא ששם זה הי' מיוחד למלכי רומי [ועיין רש"י ברכות נז ע"א]. ולמה לא אמר הש"ס הכא בלשון הקודש וכלישנא דקרא בכ"מ "מלך ומשנה למלך" (וראה לשון העריך ערך קסר).

ואי"י יש לחדש בכל זה, דבאמת אין כוונת הש"ס כפשוטו שיהיו אז ב' אנשים נפרדים שניהגו את ישראל, וגם לפי דברי הגמרא ודאי ידעינן כבר דמ"ש "ודוד עבדי נשיא להם" קאי על משיח ולא דוד המלך, כי גם משיח נקרא בשם "דוד" כנ"ל, אלא הכוונה שבמלכות מלך המשיח עצמה יהיו ב' גדרי מלוכה ותפקיד, "קיסר ופלגי קיסר", כמשי"ת.

ומענתה יש לפרש כל מהלך הש"ס באו"א, דמש"כ "עתיד הקב"ה להעמיד

היהודשי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

ב' גזרים במלכות משיח - מלך ומשיח

יקדים קושיית הרש"ש בסוגיא דסנהדרין גבי דוד ומשיח לעת"ל, ויסקן להשיק"ט הוא אם מלכות משיח תהא כעין מלכות דוד או באופן אחר, ומסקנת הש"ס דתרווייהו איתנהו ב"י / יבאר ב' הגדרים ע"פ דברי הרמב"ם בהל' מלכים, ועפ"ז יתרץ קושיית הרש"ש

גרסינן בסנהדרין צח: "א"ר יהודה
אמר רב עתיד הקב"ה להעמיד להם
דוד אחר [שעתיד למלוך עליהם. רש"י]
שנאמר ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד
מלכם אשר אקים להם, הקים לא נאמר
אלא אקים. א"ל רב פפא לאבבי והכתיב
[בהפטר פרשתנו] ודוד עבדי נשיא להם
לעולם, [ומשני] כגון קיסר ופלגי קיסר".
וכפרש": "כגון קיסר ופלגי קיסר - מלך
ושני לו, כן דוד החדש מלך כדכתיב ודוד
מלכם אשר אקים, ודוד המלך שני לו
כדכתיב נשיא להם ולא כותב מלך", והק'
הרש"ש דהא בכתוב שלפני "נשיא להם"
[בהפטרנו] מפורש נמי "ועבדי דוד מלך
עליהם".

והנראה בזה בהקדים דלכא' כוונת
הקושיא "והכתיב ודוד עבדי נשיא להם

לעולם" היינו דא"פ לומר דדוד אחר
יהי לעתיד, והוא מלך המשיח, כי נאמר
דוד המלך עצמו יהי נשיא לעולם, וזה
צ"ע דהא בפשטות גס "דוד" הנזכר כאן
י"ל דלא קאי על דוד המלך גופי' כ"א על
מלך המשיח [עיי' במפרשי הכתוב, ובלאה"כ
על כרחך דאין דוד המלך בעצמו משיח
שיהי' "נשיא להם לעולם", שהרי תחילת
פעולת משיח תהי' קודם הגאולה כפסק
הרמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד, ובודאי
קודם תחיית המתים.

[ובנצח ישראל להמהר"ל ספ"מ פ"י

הקושיא בא"א, דר"ל דודאי תרי קראי
במשיח קאי, אלא ש"ודוד עבדי נשיא"
משמע ש"לא יהי' המשיח מלך, רק נשיא
בלבד, וכיון דיליף מן ואת דוד מלכם א"כ
יהי' מלך". וביאור זה צ"ע כי א"כ הו"ל

בא לידי ביטוי גודל הביטול של תפילת העמידה,
שאין נרגשת מציאות האדם עצמו, עד שהוא עצמו
אינו שומע את קול תפילתו.

(נצי"ב לקוטי שיעורי חז"ת עמ' 192 ואילך)

הכח שנותן יוסף

בימי רעב רוחני

ויבטח יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל

בית אביו

(בר' י"ב)

על הפסוק "רועה ישראל האזינה נהוג צפאן
יוסף" (תהלים פ. ב) פירש רש"י "כל ישראל נקראים
על שם יוסף לפי שהוא פירנסם וכלכלם בימי
הרעב". ולכאורה צריך ביאור, וכי משום שלומן
קצר פרנס יוסף את ישראל יקראו ישראל תמיד
על שמו?

ויש לומר הביאור בזה (בהכא לקמן ראה תר"ח ויהי

קה, ב ואילן. לקוטי ח"א ע' 831 ואילן. ועוד):

כל דבר גשמי הקורה למטה הוא תוצאה
מהקורה עם מקור הדבר הרוחני. וכן הוא בנוד"י,
דזה שפונט יוסף את ישראל בימי הרעב הגשמי
הוא כתוצאה מזה שהוא המשיע לישראל פרנסתם
הרוחנית בימי "רעב" רוחני.

דהנה, ייחודו של יוסף לגבי שאר השבטים
הי' בזה ששאר השבטים היו רועי צאן ומפרשים
מעניני העולם, בכדי שלא יכלכלום מעבודת ה'.
משא"כ יוסף הי' בגלות, ושלט בכל ארץ מצרים
ונידול אותה בכל עניני, שזוהי טרדה גדולה
ועצומה ביותר. ואעפ"כ, לא נתקוהו כל טרדות
אלו מעבודת השי"ת אלא גם כעת עסקן בעניני
ארץ מצרים נשאר בתכלית הדביקות לאלקות.

וזהו מה שכל ישראל נקראים על שם יוסף, כי
גם עתה, "בימי רעב" רוחני, כאשר בני ישראל
נמצאים בגלות, הרי הכח להשאר דבוק להקב"ה
גם במצב חשוך כזה - נמשך ובה מיוסף, שמשפיע
לכל ישראל את עניניו ותכונותיו הרוחניים.

(נצי"ב לקוטי שיעורי חז"ת עמ' 252 ואילך)

תפלה בלחש דיוקא

בין תפלה בלחש איתא בזה פרשתנו (וי'
א': "לא אצטריך לי לבר נש למשמע קלי'
בצלוחי' אלא לצלוא בלחש בהווא קלא דלא
אשתמע . . וסמינך והקל נשמע, קל בלא וא"י
נשמע, דא היא צלואת דדיא בחשאי . . כד אתעביד
גו רעותא וכוונה וחקנא כדקא יאורח".

וכתבו מפרשים (שלי"ה רי, סעי"א, ועוד), שהגם
שלהלכה נפסק בשו"ע (או"ח סי' קא ס"ב) שבעת
תפילת העמידה "משמיע לאוזניו בלחש", הרי
מדברי הזהר נראה, שלא רק שאין להשמיע קולו
לאזניהם אלא "אפילו הוא עצמו לא ישמע קולו".

ויש לבאר הטעם לחילוק זה:
ידוע שבתפלה ישנם ב' ענינים: א. בקשת
צרכיו, כפשטות הדבר. ב. עבודה שכלל, כמו
שלמדו חז"ל מ"לעבדו בכל לבבם", "איוז היא
עבודה שהיא כלב . . זו תפלה" (תענית בתחלתה).

ועפ"ז יש לבאר שגור השמעת קול בתפילה
תלוי בב' ענינים אלו:

אח"ל שצריך ענין התפלה הוא בקשת צרכיו,
הרי אדם המבקש צרכיו מאת המלך, בקשתו היא
ע"י דיבור. ועל כן צריך להשמיע לאוזני מלות
התפלה, דאע"פ שהקב"ה יודע מחשבות האדם,
מ"מ, מצד האדם המתפלל, צריכה להיות בקשתו
כמו שמבקשים ממלך בשר ודם, בדיבור דוקא. אך
את"ל שצריך ענין התפלה הוא העבודה שכלל,
הכוונה והמחשבה, הרי הדיבור הוא היפך הכוונה
העמוקה והרגש פנימי דהלב.

והנה ע"פ פנימיות התורה צריך ענין התפלה
בכלל הוא הכוונה ומחשבת הלב, ותפילת העמידה
היא תכלית הדביקות שבתפילה גופא. וזהו התוכן
הפנימי במה שבתפילת העמידה האדם הוא
"כעומד לפני המלך" (ראה ברכות לג, ע"א), שאין זה
רק תיאור מצב המתפלל, אלא זה גופא הוא תוכן
ענין התפלה, שהואדם עומד לפני המלך בביטול
מוחלט.

וזהו הטעם לשיטת הזהר שהתפלה לא
תהי' נשמעת אפילו לאוזני המתפלל, כי דוקא בזה